

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	741
Land:	Tyrkiet
Kilde:	Landinfo
Titel:	Respons. Tyrkia: Grunnlovsdomstolen
Udgivet:	29. august 2025
Optaget på baggrundsmaterialet:	22. januar 2026

Tyrkia: Grunnlovsdomstolen

- Hvilke saker behandles av Grunnlovsdomstolen?
- Kan enkeltindivider prøve saker for Grunnlovsdomstolen?
- Er Grunnlovsdomstolen utsatt for politisk press?

Hvilke saker behandles av Grunnlovsdomstolen?

Den tyrkiske Grunnlovsdomstolen (*Anayasa Mahkemesi*) skal påse at lover vedtatt av Nasjonalforsamlingen og presidentdekreter vedtatt av presidenten er i overensstemmelse med landets grunnlov (Landinfo 2018, s. 10; Republic of Turkey. Ministry of Justice u.å., s. 18; ICJ 2016, s. 7).

Presidenten, de to største blokkene i parlamentet eller minimum en femtedel av parlamentsmedlemmene kan anlegge sak for Grunnlovsdomstolen for å prøve om lover, grunnlovsendringer eller presidentdekreter er i overensstemmelse med grunnloven (Constitutional Court of the Republic of Türkiye u.å.–a). Lover kan kontrolleres både med hensyn til innhold og form, dvs. måten de ble vedtatt på. Grunnlovsendringer kan kun kontrolleres med hensyn til form. Lavere domstoler kan også henvise lover til Grunnlovsdomstolen i forbindelse med konkrete saker (Parslow, e-post august 2025).

Grunnlovsdomstolen har også mandat til å dømme høytstående dommere. I 2010 ble dette utvidet til også å gjelde sjefen for generalstaben og kommandørene for de forskjellige grenene i militæret. Etter en grunnlovsendring i 2017 ble mandatet utvidet ytterligere slik at Grunnlovsdomstolen kan dømme i saker mot presidenten, ministre og parlamentspresidenten. Domstolen tar i slike tilfeller navnet Den øverste straffedomstolen (*Yüce divan*) (Landinfo 2018, s. 10; ICJ 2016, s. 7; Constitutional Court of the Republic of Türkiye u.å.–d).

Grunnlovsdomstolen kan forby og stenge ned politiske partier dersom den finner at de ikke opererer i henhold til grunnloven eller loven om politiske partier. Alternativt kan den bestemme at politiske partier skal fratras statlig støtte. Grunnlovsdomstolen vurderer lovligheten av politiske partier dersom Statsanklageren ber om en slik vurdering. I tillegg kan Grunnlovsdomstolen

overprøve beslutninger om å frata parlamentsmedlemmer deres plass i parlamentet og beslutninger om å oppheve parlamentsmedlemmers immunitet (ICJ 2016, s. 7; Constitutional Court of the Republic of Türkiye u.å.–b).

Kan enkeltindivider prøve saker for Grunnlovdomstolen?

Etter en rettsreform vedtatt i 2010 og iverksatt i 2012, kan enkeltindivider søke om å få bragt sin sak inn for Grunnlovdomstolen. Dette gjelder for saker knyttet til individuelle rettigheter nedfelt i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og den tyrkiske grunnloven. For å få sin sak vurdert av Grunnlovdomstolen, må ordinære ankemuligheter være uttømt (se illustrasjon over det tyrkiske rettssystemet under). Grunnlovdomstolen kan nekte å ta en sak til behandling dersom den ikke er utformet i henhold til formelle krav og tidsfrister. Dersom Grunnlovdomstolen tar saken til behandling og finner at en rettighet er krenket, kan den bestemme at det skal betales ut kompensasjon eller at saken skal sendes tilbake til den relevante domstolen for ny behandling (Constitutional Court of the Republic of Türkiye u.å.–c; Republic of Turkey. Ministry of Justice u.å.; Cali 2018).

Illustrasjonen er basert på GRECO, Landinfo og Wikipedia (GRECO 2016, s. 26; Landinfo 2018; Wikipedia 2020).

Er Grunnlovsdomstolen utsatt for politisk press?

Maktfordelingsprinsippet mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt er nedfelt i den tyrkiske konstitusjonen, men domstolene er likevel utsatt for sterkt politisk press. Ledende politikere utaler seg til stadighet offentlig om pågående rettsprosesser, kritiserer tiltalte offentlig og utsetter dommere og statsanklagere for press. Det er også eksempler på at lavere domstoler ignorerer eller overser dommer fra Grunnlovsdomstolen (European Commission 2025, s. 25–26).

Rekruttering og utvelgelse av dommere kontrolleres av utøvende myndighet. Rådet for dommere og anklagere (*Hakimler ve savcılar kurulu*, forkortet HSK) har ansvar for å ansette, forfremme, forflytte og avskjedige dommere og statsanklagere. HSK ledes av justisministeren, seks av medlemmene utpekes av presidenten og de øvrige seks utpekes av parlamentet. Presidenten og parlamentet utpeker også alle 15 medlemmer av Grunnlovsdomstolen, i tillegg til alle medlemmer av Høyesterett (*Yargıtay*) og tre fjerdedeler av medlemmene i Den øverste forvaltningsdomstolen (*Danıştay*) (Tahiroglu 2020, s. 69; Landinfo 2018, s. 11).

Utviklingen på 2000-tallet

Tyrkia søkte medlemskap i EU på begynnelsen av 2000-tallet. I denne perioden ble det introdusert en rekke reformer, inkludert en ny straffelov og straffeprosesslov, som skulle harmonisere lovverket med europeiske menneskerettighetskonvensjoner. Den liberale reformperioden forble imidlertid kortvarig. Fra 2008 ble flere rettsprosesser innledet mot høytstående offiserer og byråkrater som ble oppfattet å tilhøre det sekulære etablissementet med den hensikt å fjerne disse fra militæret og byråkratiet. Rettssakene har i ettertid blitt ansett som politisk motiverte, og iverksatt av den daværende alliansen mellom president Erdogans regjeringsparti AKP og Gülen-bevegelsen. Gülen-bevegelsen hadde i lengre tid arbeidet målbevisst for å få sine tilhengere ansatt i statsadvokatembeter og domstoler (Tahiroglu 2020, s. 70–71; Landinfo 2018, s. 11).

Da Erdogans allianse med Gülen-bevegelsen brøt sammen i 2013, oppsto en ny maktkamp i rettsvesenet. Statsadvokater og dommere lojale mot henholdsvis Gülen-bevegelsen og Erdogan innledet etterforskning og rettssaker, og utstedte motstridende arrestordrer som så ble ignorert av dommere lojale til den andre siden. President Erdogan kom seirende ut av maktkampen. Gjennom HSK lyktes det presidenten å fjerne eller omplassere hundrevis av dommere og statsanklagere med tilknytning til Gülen-bevegelsen (Tahiroglu 2020, s. 73; Landinfo 2018, s. 11).

Erdogan begynte samtidig åpent å kritisere Grunnlovsdomstolen. I februar 2016 uttalte han at han ikke ville respektere domstolens beslutning om å løslate Can Dündar og Erdem Gül, henholdsvis redaktøren og sjefen for Ankara-kontoret til opposisjonsavisen *Cumhuriyet* (Tahiroglu 2020, s. 73).

Etter kuppforsøket i 2016 innførte presidenten unntakstilstand, hvilket gav ham makt til å styre gjennom dekreter. I løpet av de neste to årene utstedte regjeringen mer enn 30 dekreter, hvorav mange endret på lovverket, herunder straffeprosessloven (Tahiroglu 2020, s. 74). Grunnlovsdomstolen har i utgangspunktet ikke kompetanse til å vurdere lovligheten av dekreter utstedt under unntakstilstand eller når landet er i krig (Tahiroglu 2020, s. 70). Unntakstilstanden som ble innført etter kuppforsøket i 2016 varte frem til juli 2018 (BBC 2018).

I løpet av unntakstilstanden ble om lag en fjerdedel av alle dommere og statsanklagere, totalt 4000, avskjediget. Også to dommere i Grunnlovsdomstolen ble avskjediget etter at de hadde blitt beskyldt for å ha bånd til Gülen-bevegelsen (Tahiroglu 2020, s. 74).

Konflikter mellom Grunnlovsdomstolen og lavere rettsinstanser

Det er mange eksempler på at lavere rettsinstanser ignorerer eller forsinker implementeringen av dommer fra Grunnlovsdomstolen. I 2018 avgjorde Grunnlovsdomstolen at varetektsfengslingen av de to journalistene Mehmet Altan og Sahin Alpay krenket deres konstitusjonelle rettigheter. Til tross for dette nektet kriminaldomstolen å løslate de to. Dette markerte et tydelig skifte. Lavere domstoler hadde tidligere alltid innrettet seg etter Grunnlovsdomstolens beslutninger (Coskun & Tombus 2023).

Et annet relativt nytt og mye omtalt eksempel er saken mot parlamentarikeren Can Atalay. Atalay ble dømt til 18 års fengsel i 2022 for sin rolle i Gezi Park-protestene i 2013, men han ble likevel valgt inn til parlamentet i 2023. I oktober 2023 avgjorde Grunnlovsdomstolen at Atalays personlige frihet og rett til å bli valgt til parlamentet hadde blitt krenket, og beordret at han skulle løslates fra fengsel. Lavere rettsinstanser overså imidlertid dommen og sendte i stedet saken til Høyesterett, som opprettholdt fengselsdommen og ba parlamentet frata Atalay sitt sete. Samtidig anmeldte domstolen dommerne i Grunnlovsdomstolen som hadde utstedt dommen i Atalays favør (European Commission 2025, s. 25–26). Tyrkias største opposisjonsparti CHP, Atalays eget parti TIP og Sammenslutningen av tyrkiske advokatforeninger (*Türkiye Barolar Birliği*) kritiserte høyesteretts behandling og kalte det henholdsvis et «kuppforsøk» mot Grunnlovsdomstolen og et «justiskupp» (Coskun & Tombus 2023; Bianet English 2023).

Også andre utøvende og dømmende instanser i Tyrkia har begynt å ignorere Grunnlovsdomstolen. I august 2024 opphevet Grunnlovsdomstolen en presidentordre som gav Direktoratet for kommunikasjon (*İletişim Başkanlığı*) oppgaven med å bekjempe desinformasjon. Grunnlovsdomstolens begrunnelse var at dette brøt med prinsippene om pressefrihet og ytringsfrihet. Dommen ble imidlertid umiddelbart fjernet fra domstolens nettside og senteret fortsatte å operere som før i strid med Grunnlovsdomstolens kjennelse (European Commission 2025, s. 32).

Det er samtidig indikasjoner på at Grunnlovsdomstolen i seg selv kan være politisk styrt til en viss grad. I saken mot filantropen Osman Kavala, som har vært fengslet siden 2017 for medvirkning til Gezi-protestene i 2013 og kuppforsøket i 2016, har Grunnlovsdomstolen flere ganger avgjort at hans forvaring ikke er grunnlovsstridig til tross for at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen har beordret ham løslatt (Amnesty International 2024; European Court of Human Rights 2022, avsnitt 169-174).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Amnesty International (2024). *Türkiye 2024*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/turkiye/report-turkiye/> [lastet ned 22. august 2025].

BBC (2018, 19. juli). Turkey ends state of emergency after two years. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-europe-44881328> [lastet ned 2. juni 2025].

Bianet English (2023, 9. november). Turkey faces judicial crisis as high courts clash over jailed MP. *Bianet English*. Tilgjengelig fra <https://bianet.org/haber/turkey-faces-judicial-crisis-as-high-courts-clash-over-jailed-mp-287647> [lastet ned 11. juli 2025].

Cali, Basak (2018). Will legalism be the end of constitutionalism in Turkey? *Verfassungsblog. On matters constitutional*. Tilgjengelig fra <https://verfassungsblog.de/will-legalism-be-the-end-of-constitutionalism-in-turkey/> [lastet ned 26. mai 2025].

Constitutional Court of the Republic of Türkiye (u.å.–a). *Constitutionality Review*. Ankara: Constitutional Court of the Republic of Türkiye. Tilgjengelig fra <https://www.anayasa.gov.tr/en/proceedings/constitutionality-review/> [lastet ned 11. juli 2025].

- Constitutional Court of the Republic of Türkiye (u.å.–b). *Dissolution of Political Parties*. Ankara: Constitutional Court of the Republic of Türkiye. Tilgjengelig fra <https://www.anayasa.gov.tr/en/proceedings/dissolution-of-political-parties/> [lastet ned 11. juli 2025].
- Constitutional Court of the Republic of Türkiye (u.å.–c). *Individual Application*. Ankara: Constitutional Court of the Republic of Türkiye. Tilgjengelig fra <https://www.anayasa.gov.tr/en/individual-application/> [lastet ned 11. juli 2025].
- Constitutional Court of the Republic of Türkiye (u.å.–d). *Short History*. Ankara: Constitutional Court of the Republic of Türkiye. Tilgjengelig fra <https://www.anayasa.gov.tr/en/court/short-history/> [lastet ned 11. juli 2025].
- Coskun, Gülcin Balamir & Tombus, Ertug (2023). The Rule of Arbitrariness as the New Constitutional Order in Turkey. *Verfassungsblog. On matters constitutional*. Tilgjengelig fra <https://verfassungsblog.de/the-rule-of-arbitrariness-as-the-new-constitutional-order-in-turkey/> [lastet ned 11. juli 2025].
- European Commission (2025, 30. oktober). *Commission Staff Working Document. Türkiye 2024 Report*. Brussel: European Commission. Tilgjengelig fra https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/8010c4db-6ef8-4c85-aa06-814408921c89_en?filename=T%C3%BCrkiye%20Report%202024.pdf [lastet ned 21. mai 2025].
- European Court of Human Rights (2022, 11. juli). *Proceedings under Article 46 § 4, in the case of Kavala v. Türkiye*. Strasbourg: European Court of Human Rights. Tilgjengelig fra <http://bit.ly/45UWuxJ> [lastet ned 22. august 2025].
- GRECO, dvs. The Group of States against Corruption (2016). *Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors*. Strasbourg: GRECO. Tilgjengelig fra <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9d29> [lastet ned 11. juli 2025].
- ICJ, International Commission of Jurists (2016). *Turkey: the Judicial System in peril. A briefing paper*. Genève: ICJ. Tilgjengelig fra <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/07/Turkey-Judiciary-in-Peril-Publications-Reports-Fact-Findings-Mission-Reports-2016-ENG.pdf> [lastet ned 26. mai 2025].
- Landinfo (2018, 13. mars). *Tyrkia: Rettsvesenet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/04/Temanotat-Tyrkia-Rettsvesenet-2018.pdf> [lastet ned 26. mai 2025].
- Republic of Turkey. Ministry of Justice (u.å.). *The Judicial System of Turkey and Organisation of the Ministry of Justice*. Ankara: Republic of Turkey. Ministry of Justice. Tilgjengelig fra https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2492019170148THE_JUDICIAL_SYSTEM_OF_TURKEY_AND_ORGANISATION_OF_THE_MINISTRY_OF JUSTICE.pdf [lastet ned 26. mai 2025].
- Tahiroglu, Merve (2020). How Turkey's Leaders Dismanteled the Rule of Law. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 44(1), 67–96. Tilgjengelig fra Elektronisk abonnementsstjeneste [lastet ned 26. mai 2025].
- Wikipedia (2020). *Türk yargı şeması - 2020 [Illustrasjon over det tyrkiske rettsvesenet - 2020]*. Wikipedia. Tilgjengelig fra <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/YARGI.png> [lastet ned 25. august 2025].

Muntlige kilder

Parslow, Joakim. Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet. E-postkorrespondanse august 2025.

© Landinfo 2025

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.